



Zabrana odela.

Tragikomična blagdanska pripovest iz jednog ruskog gradića.

I.

Građani Kolomenke u svemu nisu mnogo davali na eleganciju i modu, tokom cele nedelje nisu ni mislili nato, da svoj vanjski habitus polepšavaju pomoću bilo kojih umetnih sredstava. Sam „gevir“ gradića, željezar Aron Leiser nije našao ispod svoje časti, da na vruće letnje dane stoji pred svojim dućanom u košulji, a u zimi u prostom ovčijem kožuhu, oko kojeg bi, poput seljaka, opasao konopac. Ta on je bio i ostao Aron Leiser i u košulji ili u seljačkom kožuhu.

Sasvim drugačije na sabat i praznike. Svaki, bio on bogat ili siromah, imao je još od vremena venčanja svoj burnus, crno odelo slično talaru, sa razrezom na stražnjoj i mnogo dugmeta na prednjoj strani. Izgled tog svečanog odela bio je ovisan o starosti mu, a i vežbano oko moglo je ustanoviti po broju nabora, krpica, po stanju dugmeta i lakata sa skoro matematičnom tačnošću, koliko mu je godina proveo gospodar u više ili manje sretnom braku. Ako bi takvo odelo već potpuno izgubilo svoj nekadanji sjaj i mladost, te suviše napadno pokazivao znakove starosti, pre ostalo bi još samo jedino sredstvo: Da se odelo odnese krojaču Šlojme, koji beše specialist na području okretanja odela. Kao s nekom čarobnom rečju umeo je, da iznošena, otrcana odela pretvara u nova novcata. Šlojme bi sa ljubavlju pravog umetnika prema svom umetničkom delu izvršivao to preobraćanje i pretvaranje svih vrednota.

*) Mesni religiozni običaji.

»Ako imam da napravim nov kaput«, znao je kazati, »nučim se šnjime sto muka«! Naime radi kroja. Jer svaki pojedini čovek u Kolomenki imao je leđa drugačijeg oblika te ramena, koja su bila specialno samo za dotičnog stvorena. Zato je bilo veoma teško našem kratkovidnom majstoru da mrtvu materiju udešava prema tim živim okolnostima. I ako kroj ispade kratak ili dugačak, bilo je svakojakih neprilika. Sasvim drugačije sa okretanjem. Rasparati, to je prvo, zatim prevrnuti sa prave strane na naličje i eto ti novog odela, koje se ni u čemu nije razlikovalo od pravog novog odela.

Istina, ni to ne beše jeftina stvar, jer Šlojme je bio čovek čvrstih načela i nije se šnjime dalo mnogo govoriti. Imao je utvrđene cene, od kojih ne bi ništa popustio, duboko uveren o svojoj umetnosti.

Ali svet koraca ipak napred. I u Kolomenki. Ekonomski položaj, konkurencija otvarali bi i tu nova područja, nove industrije za poduzetne duhove. Jedna od tih novotarija u Kolomenki beše konfekciona radnja, koju otvori jednog vedrog, sunčanog jutra sefira neki spekulativni duh, upola krojač, upola trgovac, po imenu Hajim Ortže, domišljata glava i nemiran duh, koji moguće beše stvoren, da preplovi Okeane, da osvaja zemlje, a sada bi mu suđeno, da uvada u Kolomenku konfekcijsku industriju. Po zanatu krojač, Hajim nije imao nikada pravu volju za svoju struku. Više je volio trgovinu i poslove. A poslove bi izmišljao svakodneвно na tucete. Jednog bi se dana pojavio na pijaci sa tezgom u ruci, darući se na svakog seljaka, da kupuje lan uz najveću cenu. Druge bi nedelje stajao na pijaci sa kolima, na jednoj bi strani kupovao sušene gljive, čekinje itd. od seljaka, dok bi na drugoj strani prodavao istim seljacima soli, masti i kolomaza.

Mudra, domišljata glava beše taj Hajim Ortže. A kraj svega toga, posao mu ipak nije išao najbolje. Po mišljenju nekih ljudi bio je uzrok tome, što bi odviše žestok i grazmljiv, jednim mahom hteo, da osvoji ceo svet. Ali za takve silidžije Kolomenka nije bila prikladno tlo. Trgovina bi u Kolomenki išla od vajkada svojim laganim, umerenim korakom.

U ostalom stvar je dobro otpočela. I Bog zna, kako daleko bi stigao Hajim Ortže sa svojim izumom, da nije nastupilo nešto nepredviđeno.

Celo grandiozno poduzeće nastrada usled elementarne snage jednog čoveka u Kolomenki, a to beše krojač Šlojme. Kako je do toga došlo, pripovedaću vam u sledećem.

II.

Hajim Ortže nabavljao bi odela iz glavnog grada gubernije, koja je udaljena 24 sata sa kolima, a četiri sata sa željeznicom. Ali pošto je željeznička karta koštala 42 kopeka (zašto baš 42, a ne 40 nisu mogli Kolomenčani da shvaćaju), pretpo-

stavljali bi ljudi ravan broj, te bi se vozili kolima za 25 kopeka. Da je vožnja tako trajala sa 20 sata više, to u Kolomenki, gde vreme ni iz daleka još ne znači novac, nije igralo nikakvu ulogu. A na koncu bi se rado poverili bandiku (kola sa lotrama) nego li željeznici. Jer željeznica bila je sve u svemu ipak samo mrtva mašina, koja je mogla jednom da pukne, a konj bi tome nasuprot stigao konačno ipak sretno i sigurno svome cilju, ma kako se polako i mučno vukao na putu. Jedino Hajim Ortže vozio bi se željeznicom, kako to dolikuje pravom trgovcu, a i robu je otpremio u Kolomenki sa željeznicom, kao spоровoznu robu.

A u reklamu bi se razumeo, kao pravi, prefrigani, svetski trgovac. Pre svega pozove bahura, koji se hranio kod njega, pa mu naloži, da izradi jedan oglas, kako bi se svima Kolomenčanima glava vrtila, da bi onda kao očarani jurili u njegov dućan.

Na pola židovsko-nemački, na pola hebrejski, sa slovima kao štampanima, trebao je oglas da glasi od prilike ovako:

»Pošto je erev jomtof i pošto je velika micva, da se kitimo lekovaud jomtof, zato vam ovime maudia, da sami donea iz ir habiro (to će da znači gubernijski grad) najbolje i najdragocenije begodim za sve ljude, muškarce, žene i decu, minaar vead zoken, taf venošim bajom ehod. Odeli su doduše već nešto nošena, ali još lepša, jača i novija od onih, koja se šiju u kehilo kedaušo Kolomenka. A šta se cene tiče, to je sve behacihinom, a mnogo skoro potpuno hinom«.

To bi bahur sve ukrasio na umetnički način sa mnogo šara u lapidarnom stilu. Od svoga bi pisar harmonički upleo još mnogo lepih, prikladnih citata iz knjiga Megilat Ester, Pesme nad pesmama i Rut te iz Talmuda i Midraša. A zatim je Hajim Ortže taj oglas dao prikucati pred ulazom starog šula, bet-hamidraša i ostalih dvaju bogomolja. Nije to išlo tako lako i jednostavno. Jer put je vodio preko šamašim, a ovi bi sumnjivo tresli sa glavom: »Šta, oglasivanje starih odela na mestu, gde se inače objavljuju molitveni red i saopštenja rabina?« Ali Hajim Ortže beše svetski čovek: bilo mu je poznata čudotvorna moć zvečeće pare. Jedan takav komad od tvrdog, crvenog bakra i za oglas beše osigurano mesto, od kuda je najbolje padao u oči Kolomenčanima.

Taj oglas prouzrokovao je u varošici silno ubuđenje. Najpre bi žene došle, da razgledaju blago iz »rezidencije« i da ga zatim kupuju »behacihinom« ili skoro sasvim »hinom«.

Ali posle toga došli bi i muškarci. Isprva rezervirano i skeptično, moguće samo da malo »razgledaju«, ili da kupe jedan prsluk ili hlače. Ali ko bi jednom dopao šaka Hajima Ortže, taj nebi prošao tako jeftino. »Šta će da znači jedan prsluk«, upita Hajim »a zašto ne odmah i burnus? Nije li to čisto badava, 12 forinti? Šta velite, da je prekratak? Pa jeste li vi rabin ili hasid, da ga morate nositi do zemlje? Izgledate u njemu kao neki kralj«.

Čekajte samo, dok otidem na tavan, da vam donesem ogledalo.. Pa da vidite kako vam stoji!»

Na taj bi način zadobio ljude. I na cvetni blagdan šebuo beše cela Kolomenka novo odevena. »Šteta je samo, što su kaputi nešto kratki,« tužili bi se muškarcu. Ali, šta čini, kada su svi građani bili tako odeveni. A konačno čovek je u šulu ogrnuo talis, te bi tako pokriven taj nedostatak.

III.

Bilo je veselje gledati, kako se Kolomenka okitila na prvi blagdan. Nova odela nasmejana lica svuda, kuda pogleda oko. Šlojme, koji u toj, inače za njega najboljoj sezoni nije imao nikakvog posla, došao bi zlovoljan u »klaus«, i pristupi prvome, koji mu padne u šake, Sa pažljivim, pomnim okom stručnjaka i malicioznim smeškom bi motrio nešto prekratki kaput, »koji je stajao kao sliven, te bi opipao sukno sa prstima.

»Aha, također kod Hajima Ortže?« Tako je išao od čoveka do čoveka, opipao sve redom i svuda dobio isti odgovor: »Kod Hajima Ortže.« Svi su oni tamo kupili.

»Ali ipak mislim«, primeti krojač sa bunjenom ravnodušnošću, »da je za vas prekratak«. Upitani odvratio bi u neprilici: »Nešto prekratak zato i jeftiniji«.

»Tako jeftiniji,« usklikne valjani majstor, koji nije bio više u stanje da savlada svoj gnjev, »tako, jeftiniji? A gde je Židovstvo? He, Židovstvo? Židovstvo? Židovstvo?« Tako bi vikao i sve mu se više raspuli srdžba.

»Leži li Židovstvo u odelu?« mrmljao bi drugi nesigurno u svoju odbranu.

Na to se rasvetli lice krojača, kao od svetog žara. Oči mu sevahu munje te stane da viče gromkim glasom: »A šta je sa šatnezom? He šatnez? Šatnez?«

Tako glasno je vikao, da se cela opština okupi oko Šlojme-a »Ne« uzvikne krojač izvan sebe, okretajući krila ominoznih kaputa, »ta gledajte sami vlakno i vunu. A šta može još sve da bude u postavi. Šatnez, šatnez, šatnez!«

Bogomoljce obuzne od jednom silan strah. Kao okamenjeni bi stajali na svom mestu, sasvim pokunjeni i duboko uvereni o svojoj krivici, bez jedne reči opravdanja. A Šlojme bi besnio sve glasnije.

»Rado bi samo znao, šta kaže k tome naš rebe. Zabranio je, da se na pesah jede grašak, ali trefe odela ga ne smetaju. Odmah ću otići k njemu da ga pitam«. Jedan trenutak i naš krojač je bio vani te poleti u veliki šul, gde su već dovršili molitvu. Jedino rabin sedeo bi još na svom mestu pevuckajući nad svojim foliantima. Kao iz drugog sveta, probudi ga promukli glas krojača: »Cela je opština odevena u šatnez, a rebe čuti tome«.

Rabin, malen, suh čovek u dugačkom crnom kaftanu zadržtao bi do vrha prstiju i pogleda Šlojme-a začuđeno, bez razumevanja.

»Sta znači to šatnez. Jao meni! Kako! Ko? Na koji način?« Sada se ispostavilo, da rabin nije imao ni pojma o poduzeću Hajima Ortže. Ali po saslušanju stručnog nalaza Šlojmea došle bi mu suze u oči i reče izvan sebe: »Svakako je to šatnez. Pa čak i onda, ako nebi sve tako bilo, kako vi mislite. Odela, koja dolaze iz daleka, kod kojih se nezna, ko ih je pravio i kako su sašivena... To je dovoljno«.

Još istog dana u večer stane šames na almemor te udari dlanom na sto, tako snažno i ljutito, kao što je običavao činiti samo prilikom najvažnijih obnarodovanja.

A zatim reče gromkim glasom:

»Po nalogu rabina: Na gotova odela kupljena kod Hajima Ortže udaren je veliki isur (zabrana). Svaki, koji bi ih dalje nosio, počini težak greh«.

I na drugi dan praznika pojaviše se bogomoljci pognute glave u svojim starim, otrcanim kaputima, na kojima se moglo izračunati godine provedene u bračnom jarmu.

A Šlojme, naš krojač, beše zadovoljan. Išao bi sa smeškom velikodušnog pobednika na licu od čoveka do čoveka, opipao bi stara odela pa ih tešio:

»Šta fali tom burnusu? Da je nešto izbleđen? Pa zato ima sve svoje dve strane... Donesite mi ga samo posle blagdana. Neću da Vas ucenim, tako mi Boga«.

I u uzvišenom čuvstvu, da je celu opštinu odvratio od teške nepravde, otide naš krojačić na svoje mesto, da obavi svoje molitve, duboko uveren, da je dvostruko zavredio da mu molitva bude uslišana.

